

792. Ulunda, Tillinge sn.

Pl. 108, 109.

Litteratur: B 632, L 729, D 1: 96. J. Bureus, Fa 6 s. 113 n:r 18 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 385, Fa 1 s. 87, Ff 6 n:r 163 a (bl. 204); J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 161; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 66, Vita Theoderici (1699), s. 471; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliae 1717 (feltryck 1617), s. 98 och 99; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 175, 402, 419, Monumenta Sveo-Gothica, n:r 28 (i: Acta Literaria Sveciæ, Vol. 2, s. 402 f., Uppsala 1728); J. Ihre, Peregrinationes gentium septentrionalium in Græciam (resp. M. O. Beronius), Ups. 1758, s. 34; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 154 f.; Handling i Liljegrens samling Rn 41R 2, n:r 46 (ATA); J. Fischerström, Utkast til beskrifning om Mälaren (1785), s. 134; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 39; R. Dybeck, Reseberättelse 1863, s. 17 (ATA); S. Grundtvig, Oldnordisk Litteraturhistorie (i: Historisk Tidsskrift, 3. Række, 5. Bd, Kiøbenhavn 1866—1867), s. 603; G. Stephens, ONRM 2, s. 817 f., 3, s. 349, Some runic stones in northern Sweden from the papers of the late Prof. Dr. Carl Säve, Upsala 1878, s. 19, not 1; UFT h. 8 (1879), s. 123 f.; S. Bugge och E. Brate, Runverser (ATS 10), s. 136 f.; Fr. Pettersson, Brev till R. Arpi våren 1895 (ATA); R. Arpi, Brev till Akademien 6/5 1895 (ATA); KVHAAkad:s förvaltningsutskotts protokoll 1895, § 63 (ATA); KVHAAkad:s koncepter 1895, s. 70 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar 1902 (UUB); E. Brate, Pireus-lejonets runinskrift (ATS 20: 3), s. 19 f., Sverges runinskrifter (1922), s. 65 f., Svenska runristare (1925), s. 58; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: Personhistorisk Tidskrift 18, 1916), s. 9 f.; Handlingar 1927 och 1946 i ATA; N. Ahnlund, Svinnegarns källa (i: Svensk sägen och hävd, 1928), s. 53 f.; O. A. Öberg, Längs lands- och vattenväg i Åsunda (Enköpings Postens julnummer 1936); S. B. F. Jansson, Runhällen vid Veda (i: På skidor, Fören:s för skidlöpningens främjande årsskrift 1939, s. 289, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i Fa 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i Ff 6); J. Peringskiöld, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 4 och B 632); Dybeck, D 1: 96 (även i Stephens a. a.); O. v. Friesen, foto 1902 (i ATA; återgivet i ATS 20: 3, s. 20); O. A. Öberg, foto 1926 (i v. Friesens samlingar, UUB).

Runstenen står omkring 300 m. V om Ulunda gård, 25 m. Ö om landsvägen Vindhem—Ullbro, 30 m. NÖ om träbron över Enköpingsån, 15 m. NV om vadstället. (85 m. åt Ö står U 793.) Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

Enligt Fa 6 stod stenen »På Ullebroo äghor i Tillinge sokn, Uth medh Urlundha Broo». Fa 5: »Wid Urlunda bro.» Fa 10: 1: »Wårfrukyrkie Sochn. Wedh Uhlunda broo.» — I *Ransakningarna* 1667—84 finnas följande uppgifter om platsen för U 792 och 793: »Item i Ullunda Giärdet een Steen, 1¹/₂ aln ofwan Jorden högh, på een sijda släth och den andra något pårijtat, men hwadh den betyder, weet ingen.» Därefter har med annan hand, tydligen Hadorphs, tillagts: »Dito 1 wid Ullunda broo.» — Läget för U 792 beskrives i Peringskiölds *Monumenta* 4 på följande sätt: »På en lijten Kulle wid Urlunda Broo i Tillinge Sochn wises under bar himmel En märkelig gammal Runsteen, som woro wärd att förwaras under ett dyrbart Tak ibland fäderneslandetz rareste handskrefne Historieböcker, emedan han äfwen innehåller En fylkes konungz ifrån hedenhös beskrefne bedriffter och uthtåg.» (B 632 och L 729: »Ullunda bro»). — O. Celsius, som undersökte inskriften »den 9 oct 1728 då jag reste till Stockholm» lämnar (i Fm 60: 1 s. 402) följande uppgifter om stenens plats: »Stenen står i Tillinge Sochn på Ullbro bys ägor, wid en bro kallad Urlunda bro, som skillier desse byars ägor.» Om en annan uppgift av Celsius i samma arbete se U 793. — I reseberättelsen för år 1863 skriver Dybeck: »I Åsunda härad, som äfven besöktes, uppdagades denna gång intet af synnerlig vigt. Någre runstenar granskades å nyo. Den märklige Urlundastenen i Tillinge socken fanns nu nästan kullfallen och inskriften ytterligare skadad. Man hade och utjämnat en af de högar, hvilka finnas kring honom.» I *Sveriges runinskrifter* meddelas: »Runstenen står lutande bland några ättehögar på vestra stranden af . . . ån, vid *Ullundavadet*, der nu en spång bereder öfvergång öfver vattnet för dem som färdas från byn till Tillinge kyrka.»

Våren 1895 begärde markägaren »upplysning huruvida något hinder kan möta för flyttande af tvenne i den odlade åkerjorden nedsjunkna för jordens bearbetning i vägen liggande runstenar

Fig. 232. U 792. Ulunda, Tillinge sn. Efter teckning av Rhezelius.

till en cirka 200 meter derifrån lämpligare belägen plats.» Vitterhetsakademien lämnade den 10/6 1895 tillstånd till de båda stenarnas förflyttning från deras ursprungliga platser: »Utskottet biföll en af hemmansegaren Fr. Pettersson i Ulunda i Tillinge sn i Upland gjord anhållan att få till närheten af hemmanets manbyggnad förflytta tvänne några hundra meter derifrån belägna och nu i marken nedsjunkna runstenar ... af hvilka den ena, som befinner sig i en åker [= U 793], är utsatt för skada vid dennas skötsel, samt den andra [= U 792] i snar framtid torde komma i samma belägenhet.» Lyckligtvis blev förflyttningen av de båda runstenarna vid detta tillfälle ej av. Vid O. von Friesens besök i augusti 1902 antecknas om U 792: »Stenen halfligger — teml nedsunken — i jorden ca 12 m. nv om Urlunda vad på ett litet backkrön beläget ca 4 m. öfver vattenytan i sva vadet. På Ullbro egor!» År 1927 anmälde O. A. Öberg, att stenen låg »kullfallen på åslänten», och han föreslog, att den skulle resas. Vid runinskriftsinventeringen hösten 1941 låg emellertid runstenen fortfarande kvar på samma sätt. Den restes genom Riksantikvarieämbetets försorg år 1946.

Platsen där runstenen står är märklig. Öberg skriver (i *Enköpings Posten* 1936): »Där ... kommer den gamla Eriksgatan ned från Ulunda by, 'Ullunda', och korsar bäcken vid det s. k. Ulunda vad.»

Grå granit. Höjd 1,65 m., bredd 1,19 m. Ristningsytan har genom vittring och flagring flerstädes blivit ojämn. Ristningen är djupt huggen.

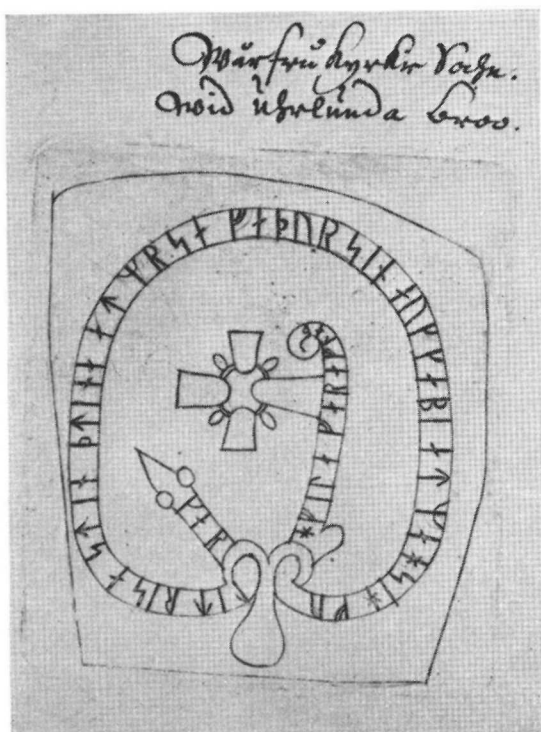

Fig. 233. U 792. Ulunda, Tillinge sn. Efter kopparstick i F f 6.

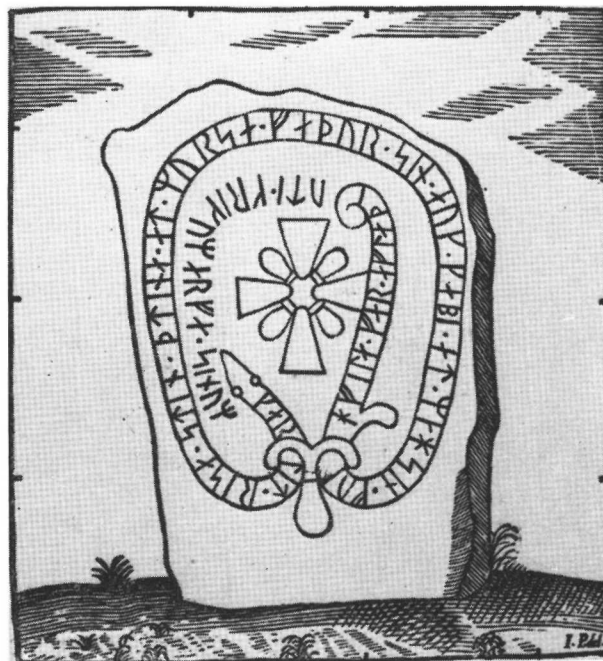

Fig. 234. U 792. Ulunda, Tillinge sn. Efter B 632.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 632):

kar lit · risa · stin · ptina · at · mursa · faður · sin · auk · kabi · at · mah sin · fu- hfila · far · aflapi uti ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 kri[k]um · arfa · sinum
 70 75 80

Karr let ræisa stein þenna at Horsa (?), faður sinn, ok Kabbi (?) at mag sinn.

*For hæfila,
 fear aflaði
 ut i Grikkium
 arfa sinum.*

»Kår lät resa denna sten efter Horse(?), sin fader, och Kabbe efter sin svåger (måg). Han for dristigt, förvärvade äodelar ute i Grekland åt sin arvinge.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk. Sk saknas efter 3 r, vilket sannolikt beror på att kopplet här korsar. 5 i och 8 i äro ej stungna. 9 s har förlorat mellanleden i en flagring. 13 i och 17 i äro ej stungna. 22 m är säkert. 38 k är ej stuget. Efter 46 h saknas sk. Av runan 52 återstår endast hst; t. h. om hst är ristningsytan avflagrad, varigenom all ristning har gått förlorat mellan hst och kopplets undre linje. Runan kan ha varit l, r eller u. Något sk har sannolikt aldrig funnits före 53 h. Efter 66 i saknas också sk. 72 i har skadats av den stora flagringen, i vilken 73 k har gått så gott som fullständigt förlorat. Av 73 k återstår numera endast huvudstavens topp samt ett oansenligt spår nedtill. 74 u är skadat på mitten. — Cohl (F a 6): 49 h; 52 h; sk saknas efter 75 m. Av Cohls avritning av runorna 73 k och 74 u framgår,

att dessa runor redan vid denna undersökning voro nära nog lika skadade som nu. (Fa 5: Sk efter 3 r; sk utelämnas efter 26 a; 49 h, 52 h; sk insättes efter 66 i och 84 m.) — Rhezelius: Runan 52 markeras på teckningen i Fa 10: 1 genom ett vågrätt streck, vilket säkert betyder, att intet tydligt spår av runan har iakttagits. Runorna 73 k och 74 u tecknas som skadade på samma sätt som i Cohls läsning. — Kopparsticket i Ff 6 har många oriktigheter; se fig. 233. — Peringskiöld (B 632): Av runan 52 återstår endast hst. Sk saknas efter 75 m. De båda, av de tidigare upptecknarna som skadade markerade, runorna 73 k och 74 u tecknas som helt oskadade. — Celsius (Fm 60: 1, s. 402): Runan 52 markeras genom skraffering som bortfallen: »imellan $\cap$ och * i fu-gfila går en slänga näst för * och effter $\cap$ är såsom bortfallit något»; 73 k är bevarat; i 74 u har övre delen »bortfallit». — Dybeck: Det något skadade 9 s har markerats som bortflagrat; av runan 52 återstår hst; 73 k och 74 u äro svårt skadade, vilket markeras genom skraffering. — v. Friesen: 9 s och 12 t något defekta. R. 52 »bistafvar borta gm flagring.» 73 k och 74 u: »Flagring har förstört nästan hela k och övre hälften av u» (cit. efter *ATS* 20: 3, s. 21).

Den äldsta tolkningen av den intressanta inskriften finnes i Peringskiölds *Monumenta* 4: »Karl lett resa thenna Steen åth Myrse sin fader; och Kappe åth sin måg, (som war) En fylkes konung (eller krigz härens anförare och fyllare) och uthi Grekenland aflade eller förwärfwade Penningar och äodelar för sina Arfwingar». Den latinska tolkningen lyder: »Carolus fecit erigi Saxum hoc Mursoni patri Suo; et Capo generi Suo Exercitus Duci (seu Regulo,) qui opes et thesauros in Græcia hæredibus suis acquisivit.» Efter tolkningen finnes en mindre lapp fastklistrad med en förklaring av ordet »Fulks Fila»; det skall tolkas »nutritor populi En kong som fyller och försörger sitt folk.» Samma tolkning återfinnes i *Vita Theoderici* (1699), där följande reflexion knytes till inskriften: »Cæterum crebræ adeo majorum nostrorum in orbem reliquum migrationes, incommodi haud parum patriis regionibus Gothicis attulerunt; quippe vacui habitatoribus agri paullatim sterilesce, nulla accedente humana industria exculiti. Hæc adeo causa fuit, quod Legibus vetustis cautum sit, ne intra limites regni Svioniae in heriscunda hæreditate ratio habeatur civis alicujus, qui relicta patria, novam in Græcia sedem sibi acceperat.» Därefter citeras Västgötalagens bestämmelse (Ärvdabalken 12 § 2) »Engsins mans arf taker then man i Girklandi sitter.» Peringskiölds tolkning går igen hos Elvius.

En på en viktig punkt avvikande tolkning lämnar O. Celsius i *Acta Literaria Sveciæ* 1728. Han översätter: »Karl hunc lapidem erigi fecit in memoriam Mursæ patris sui, & Kabe genero suo Fu gfilæ, (qui) divitias acquisivit apud Græcos hæredibus suis.»

I Ihres avhandling *Peregrinationes gentium septentrionalium in Græciam* (1758) tolkas U 792: »Karl hunc lapidem erigi fecit in memoriam Mursæ patris sui; & Kabe consanguineo suo Fugfilæ, (qui) divitias adquisivit apud Græcos heredibus suis.» Därefter tillägges: »At quis credere potest, in Græcia congestas opes, per tam longa & latronibus infesta itineris spatia, mortuo patre, ad hæredes in Uplandia degentes devenire potuisse?»

Brocman anför Ulunda-stenen som exempel på »Stenar efter Folk, som farit til Grekland, eller äljäst uti Öster». Hans tolkning lyder: »Kar lät resa denne Sten åt Mursa, sin Fader, och Kabe åt sin Måg Fugfila, som aflade Gods uti Grekland til sine Arfwingar.» Det egendomliga namnet Fugfila möter oss, menar Brocman, i »Byn Fuglie i Skåne», som har blivit uppkallad »efter en Man af detta Namn».

Svend Grundtvig återger utan kommentar runföljden 50—84 på följande sätt:

»Fullfela fjár aflaði
út í Grikkjum arfa sínum.»

Ungefär samtidigt framlade George Stephens sin tolkning av denna runsten, »so costly both as to speech-lore and old-lore», i *ONRM* 2 (1867—68): »KAR LET RAISE STONE THIS AT

(to) *MURSI, FATHER SIN* (his), *EKE* (and) *KABI AT* (to) *MAUG* (son-in-law or kinsman) *SIN* (his). *FULL-FELE* of-*FEE* (abundance of wealth, much property) he-*ABLED* (gained, earned, wan) *OUT-IN the-GREEKS* (= *GREECE*) for-*ARFA* (erf-taker, heir) *SIN* (his).» I arbetet *Some runic stones in northern Sweden* (1878) har Stephens ändrat mening. Nu uppfattar han **fu - hfila** som »*FOLK-FELLER* (smiter of men, conqueror)» och konstaterar: »*FILA* is here found for the first time in runics, and is excessively rare. I only know it in the Icel. *FELLI*, but this is only used as a prefix in compounds, *suddenly falling or coming*, as *FELLI-SOTT*, a sudden sickness. Otherwise the Icelanders said *FELLIR*, which is exactly the English *FELLER*. *FELLA* is unknown in O.-English, etc.» I *ONRM* 3 (1884) återkommer samma tolkning. Stephens anser sig ha funnit »a like kenning (*FULKS-KRIMR*, the folkgrim-one, foe-destroyer)» på Sö 126.

I *UFT* (1878) tolkas inskriften på följande sätt: »Karl lät resa denne sten efter Murse, sin fader, och Kåbe efter sin frände.

Borta bland Greker	Samlade han
Gods i mängd	Åt sin arfvinge.»

Brate anmärker (i *Runverser*), att Grundtvig synes »hafva uppfattat första versens mening som: Ganska mycket gods förvärfvade ...» Han tillägger: »Huru Grundtvig tänkt sig den närmare motiveringen af sin transscription, kunna vi icke få erfara; ett *fullfela* vet jag ej annorstädes vara uppvisadt och att **h** i **fulhfila** lemnas utan afseende, är betänkligt, om ock fall förekomma, i hvilka betydelsen af **h**-runan ej är klar. Betänkligt är ock att tyda **far** som G. sg. *féar*, hvilket dock alla uttolkare bifallit, men det är mig ej möjligt att finna en sådan tydning på **fulhfila**, att det passar att återgifva **far** med *fár* 'paucus'. Om en sådan tydning funnes, vore **aflapi** här brukadt absolut i bet. 'förvärfva ägodelar' som synes vara fallet i D. II, 116» [= U 209]. Stephens tidigare här återgivna tolkningsförsök avvisas också av Brate: »Stephens ... har åt detta **h** i **fulhfila** gifvit språklig betydelse och översätter: This folk-feller (smiter of men, conqueror) fee (riches) abled (wan, gained). Hvad som i denna tolkning framför alt behöfver stödjas, innan dess riktighet kan erkännas, är ljudvärdet **k** för runan **h** och jag känner ej exempel på sådan användning af **h**-runan. Äfven denna uppfattning torde altså ej vara den rätta.»

Den förste som framställer en motiverad tolkning av runföljden 50—66 **fu - hfila · far · aflapi** är Sophus Bugge. Han förmodar (i *Runverser*), »at **fulhfila** er graphisk Omsætning for **fulfih(i)la**, der har været udtalt *fullfengila* og betyder 'i rigeste Overflödighed'. Dette Adverbium er dannet af Adjectivet *fullfengiligr*, der forekommer i Oldnorsk ... og betegner 'saa stor eller god, at man ikke har Grund til at ønske sig større eller bedre'; jfr. *fullfengi* n. og *fullfengr* m., 'tilstrækkeligt Forraad', glsv. *fulfang*, 'fuldt fång'. Adverbia paa *-la* forekomme ofte i oldsvenske Runeindskrifter.» Vidare antager Bugge »med Grundtvig og Andre efter Sammenhængen for tydeligt, at **far** er forkortet Skrivemaade for **fiar**, **fear** = oldn. *fear*, *fjár* ... Dette Ord er da styret af **aflapi**, hvilket Verbum ogsaa i Oldnorsk forbindes med Genetiv. Skrivemaaden **far** for **fiar** bliver mere forklarlig derved, at Runen *ƿ* heder **fi**, *fé*. Jeg gjengiver altsaa Versene saaledes:

fullfengila
fear aflaði
út í Grikkum
arfa sínum

'fuldtop erhvervede han Gods ude i Grækenland for sin Arving'.

Mot Bugges uppfattning av **fu - hfila** opponerar v. Friesen. I sina anteckningar 1902 (UUB) skriver han: »*fulhfila* anser jag — i motsats till Bugge ... — stå för *fullh(é)fila* (jfr *háfr*) 'mycket väl till pass för; till stort gagn för' (näml. *arfa sinum*).» Samma uppfattning om den ifrågavarande runföljden framlägger v. Friesen i *ATS* 20:3 (1914), s. 21: »**fulhfila** förmodade

Bugge ... vara grafisk omsättning för **fulfih(i)la fullfengila** 'i rigeste Overflödighed'; enklare **full-hæfila** 'väl till pass för, till stort gagn för' (arfa sínum), jfr *hæfr*.

Ikke heller von Friesens tolkning av runföljden 50—57 **fu - hfila** träffar emellertid rätt. Som redan Brate har påpekat (*ATS* 20: 3, s. 21) finnes nämligen samma uttryck på den år 1882 påträffade sörmländska inskriften Sö 207 Överselö kyrka. Där läses bl. a. **fur · hfila · hn · til · iklans** *For hæfila hann til Ænglands*. I *ATS* 20: 3 översätter Brate runföljden 50—84 på U 792 som 'vældigt han for, förvärvade gods, ute i Grekland åt arvingen sin'; praktiskt taget samma översättning återkommer i *Svenska runristare*: »For väldeligen, gods förvärvade ute i Grekland åt sin arvinge». I *Sverges runinskrifter* däremot överger han sin tolkning och ansluter sig snarast till Bugges:

»Vældigt med gods
förvärvade han
ute i Grekland
åt arvingen sin».

Då det icke kan råda någon tvekan om att samme ristare har utfört Sö 207 och U 792, måste runan 52 i U 792 suppleras som **r**, icke som **l**. Nu saknas visserligen sk före 53 **h**, men detta beror säkerligen på att det korsande kopplet här har fått tjänstgöra som ordskillnad; jfr att sk saknas på motsvarande ställe i inskriftens början. Tolkningen av **fu - hfila** på U 792 som *For hæfila* är sålunda avgjort den riktiga. (Jfr *Hann var farinn fultrekila* på Apelboda-stenen, Glanshammars sn, Närke; Janssons läsning 1950.) Runföljden 50—84 skall alltså översättas: 'for manligen, förvärvade gods ute i Grekland åt sin arvinge'. Om adverb bildningen *hæfila* till fsv. *hæver* 'duktig' se Sö 207. (Adv. *hæfila* finnes sannolikt också på Sö 61.)

Därmed är inskriftens vanskligaste parti behandlat. Ytterligare svårigheter återstå emellertid, nämligen beträffande personnamnen.

Inskriftens första namn, som skrives **kar**, har i regel uppfattats som *Karl* (Peringskiöld, Celsius, Ihre, Sæve, Bugge). Anledningen till denna tolkning har väl i första hand varit, att man har låtit den första runan i följande ord, **lit**, också göra tjänst som slutruna i namnet. O. Celsius kommenterar runföljden 1—6 i *Monumenta Sveo-Gothica*: »*Karl it*, pro Karl lit; more Runographorum.» En dylik dubbelläsning av runan kan emellertid ristaren av denna inskrift knappast ha avsett. Säkerligen återger **kar** det ovanliga, men i runinskrifter klart styrkta, mansnamnet *Kārr*; se om detta namn U 643.

Namnet på den man, som stenen har rests efter, skrives **mursa** (ack.). Något känt mansnamn, som skulle skrivas så, finnes icke. Bugge kommenterar namnet i *Runverser*: »**mursa** innehåller et Mandsnavn, enten *Morsi*, *Mursi*, der maaské er beslægtet med Elvenavnet *Mors* i Norge og Ønavnet *Mors* i Danmark, eller ogsaa *Mqrsi*, til oldn. *mqrðr*, Maar. Mandsnavnet synes forskjelligt fra det danske *Musi*.» Bugges försök att knyta namnet till kända namn äro knappast lyckade. I fallet **mursa** tvingas man att räkna med en felristning. I *ATS* 20: 3 förmodar v. Friesen, att **mursa** skulle kunna var »fel för **hursa**». Samma uppfattning har Brate (*ATS* 20: 3, s. 19): »Den avlidnes namn är ack. **mursa**, vilken ristning icke motsvaras av något bekant namn; om däremot **Υ m** antages felaktigt för *** h**, har ristaren avsett ***hursa**, vilket utgör ett annat skrivsätt av det namn, som skrives **haursi** nom.» på U 678 och på D 1: 251 Åkerby, Funbo sn, samt **haursa** (ack.) på D 1: 248 Broby, Funbo sn. En annan skrivning finnes på U 99: **aursa**, *Horsa* (ack.).

Brate har i »Pireus-lejonets runinskrift» (i *ATS* 20: 3, s. 19) gjort gällande, att Ulunda-stenens **mursa** sannolikt skulle avse »samma person som inskriften på Pireus-lejonet.» Han uppfattar nämligen den avlidnes namn i Pireus-inskriften, vilket »tyvärr till större delen» är förstört, som **ha[urs]a** (a. a. s. 12 f.). S. H. Adlersparre anser, »att allt tyder på, att den *Haursi* som omtalas på lejonristningen är den *Hursi* som fått sin minnesvård i Tillinge» (*Personhistorisk tidskrift*

18, 1916, s. 10). I *Sverges runinskrifter* uttalar sig Brate åter i frågan. Han skriver om U 792: »Denna inskrift vittnar ju, att huvudsyftet för väringarne var att i kejsarens tjänst förvärva ägodelar, men får ännu större intresse genom att uppgiften bekräftas om samme man i en ryktbar runinskrift i själva Grekland.» Hur djärv Brates tanke i verkligheten är, torde tillräckligt tydligt framgå av att i det namn som Brate uppfattar som **ha[urs]a** endast en runa är säker, nämligen runföljdens första **a**. Det är knappast troligt, att ristningsytan på detta parti har skadats avsevärt sedan Brates besök sommaren 1913. Bevarade ristningsspår tala snarast emot Brates supplerings.¹ Under sådana omständigheter måste en sammanställning av Ulunda-stenens inskrift och Pireus-lejonets avvisas.

Tolkningen av inskriftens tredje namn, **kabi**, är likaledes förknippad med vissa svårigheter. Dieterich skriver i *Runenwörterbuch* (1844), s. 149: »**Kabi** ..., ein Mannsname, Kämpe, isl. *kappi*, Kämpfer, Held ...»; Bugge diskuterar tre möjligheter att tolka namnet (*Runverser*, s. 137): »**kabi** kan ... være *Kappi*, Ordet, der betyder 'Kjæmpe', brugt som Navn. Som Navn findes i Tydskland *Campo*, *Cempho*. Samme Navn i det østlige Norge i Stedsnavnet *Kappastaðir* (Røde Bog 461). Men **kabi** kan ogsaa være *Kabbi* ... I Norge i Gaardnavnet *Kabbaruð* paa to Steder i det østlige Norge ... Endelig kunde **kabi** være *Kampi*, der undertiden forekommer som Navn.» Vilket av dessa namn, *Kappi*, *Kabbi* eller *Kampi* som ristaren har åsyftat är omöjligt att med bestämdhet avgöra.

I *Monumenta Sveo-Gothica* berör Celsius den ovanliga skrivningen **ptina** och konstaterar: »Error sculptoris est, pro *pina*». Stephens påpekar, att »the singular lispings **ptina** is also very curious» (*ONRM* 2). Att skrivningen icke skall uppfattas som felristning i vanlig mening är emellertid uppenbart; se U 776.

Brate upptager i *Svenska runristare* U 792 bland Balles ristningar. Vissa likheter finnas onekligen med av Balle signerade ristningar, men det är ovisst, om dessa likheter tillåta en attribution. Däremot är det ofrånkomligt, att en och samme person har utfört U 792, Sö 198, 200 och 207; se Sö 198.

793. Ulunda, Tillinge sn.

Pl. 109.

Litteratur: B 633, L 730, D 1: 95; J. Bureus, Fa 6 s. 111 n:r 6 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 471, Fa 1 s. 102, Ff 6 n:r 183 c; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 160; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 67; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 419; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 39; UFT h. 8 (1879), s. 124; R. Arpi, Brev till Vitterhetsakademien 9/5 1895 (ATA); KVHAAkad:s förvaltningsutskotts protokoll 1895, § 63 (ATA); KVHAAkad:s koncepter 1895, s. 70 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar 1902 (UUB), *Upplands runstenar* (1913), s. 45, 46; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 64 f.; Handlingar i ATA 1923, 1924, 1927; O. A. Öberg, Längs lands- och vattenväg i Åsunda (i Enköpings Postens julnummer 1936).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i Fa 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i Ff 6); J. Leitz och J. Har-dorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* 4 och B 633); Dybeck, D 1: 95; v. Friesen, foto 1902 (i v. Friesens samlingar, UUB; återgivet i *Upplands runstenar*, s. 45); O. A. Öberg, foto 1935 (ATA).

Runstenen står 200 m. VNV om Ulunda gård, 200 m. Ö om landsvägen Vindhem—Ullbro, 100 m. Ö om träbron över Enköpingsån, 75 m. ÖNÖ om vadvägen. (85 m. åt V står U 792.)

Enligt Fa 6 stod stenen »J Urlunda giärde i Wärf. kyr. S.»; Fa 5: »Urlunda»; Fa 10: 1: »Wärfrukyrkia Sochn Widh Uhlunda i giärdet»; Ff 6: »Uhlunda». — Om uppgifterna i *Ransakningarna* 1667—84 se U 792. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläck-anteckningen »Urlunda västra gärde, Tillinge sochn Åsunda härad» (B 633: »[Urlunda] Västra

¹ Undersökning av S. B. F. Jansson aug. 1948; jfr H. Shtetlig i *Fornvännen* 1923, s. 218.